

نومرو: ۸۶

اداره خانه

ایستانبول، جفال اوغلنده
دائرة اجتهادده

“ Idjtihad ” Constantinople

دوردنجهی سنه

اجتهاد

حریت فکریه به خادم

نجشنبه کونلری چیقار اجتماعی، ادبی مجموعه

مدیر مرخص: الهمی صفا

۲۶ کانون اول ۲۹

آبونه

سنه لك آلتی آلتق
تورکیا ایچین ۴۵ غروش ۳۰ غروش
ممالك اجنبیه ایچین ۱۵ فرانق ۸ فرانق

نسخه سی ۵۹ باره

ایشته بوخوسده عالم اسلامده کی تظاهرات بزی اشغال
ایتمکدن کبری دورماور...

روس مسلمانلری بو مسئله بی همان همان ادراک ایتدیلر .
روسیه نك بعض طرفلرنده قادیلر هرشیغه صالح و حیات عائله نك
قوی برصورتده تکلمنه بادی اوله جق طرزده کیینمکه باشلايورلر .
کچنلرده روسیه نك اک مشهور اسلام محرره لرندن فخرالبنات
سلیمانوا خام استانبوله کلشدی . اونك شکل استرنی کوره نك
پک ممنون قالدق . بو انقلابک بزه ده سرائتی منی ایتدک .
روسیه نك بعض طرفلرنده بو درجه ترقی و تجمده مقابل بعض
طرفلری ده صرف جهالت یوزندن اسکی طرز سقیمی ، عقله ،
شرعه صیغمايان حالی محافظه ایتدکه اصرار ایدیورلر .
روسیه نك قافقا یا محیطنه هنوز انوار معارف یوقادیلری قادار
کیرمه مشدر . ایشته بوندن دلایدها اونلر ادراک ایده میورلر .
حتی کندی آره برنده تجمدد پرورانه حرکت ایدلره
ویا ایتک ایسته یلره قارشی قافقاس اصحاب روحانیه سی : جاهلری
آیاقلاندیرمق تشبندده بولونویورلر .

تاناویرلر اک بویوک و محترم سیالردن بری . فاتح امیر خان
قافقاسیه نك بو عنعنه پرستلکنه قارشی (قویاش) غنه سنده
بر مقاله نشر ایدیور . بومقاله سیله قافقاس غرته جالرینه
علمالرینه هجوم ایدیور اونلری ابتداء دعوت ایدیور .

محترم فاتح امیرخانك مقاله سندن بعض قسملری عیناً آله بی
مناسب کوربیور . محرر تستردن بحث ایدرکن دیورکه :

« بز بومستله ده کی اهمیتک نادان جهلاطرفندن ادراک ایدلرکنه
تعجب ایتیمز . لکن علمانك ، بویله حیاتی مسئله لری آکلما .
ملرینه ، منورلرک جهلایه مسئله نك حقیقتی سوبله ملرینه تعجب
ایده رز . قافقاس مسلمانلریک حالی ، منورلریک ، میلونرلریک ،
حرکاتی شایان دقتدر . بونلر اجنبی قیزلرک آغوشنه آتیلورلر ،
اسلام قیزلرینه اعتبار ایتیلورلر ، ایتامکده کندیلرنجه حقیقلرلر .
چونکه حیاتلرینی جاهل . تربیه سز ، و امراض ساریه ایله
مراض قیزلرله کچیرمک ایسته مه مکده درلر .

« بو حال اولاسلام مخدراتنك ، مراضلریک بوصورتله تشدیدیلر
مدهش صورتده اخلاقسز لرینه بادی اولیور . ثانیاً مسلمان
ارککلرک اجنبی قیزلرله تشکیل ایتدیکی عائله لر ملیتدن ، قومیتدن ،
دیندن آریلیور .

« نه عظیم فلاکتدرکه قافقاس علمای روحانیه سی بو حاللری
کورمیورلر . بوصورتله ، وجودیتیزی بالطله لیورز . قافقاس
قادیلریک ، قیزلریک بوصرضلرینی تداوی ایتک چاره لرینی بولمه ،
سبیلرینی آراممه تثبیت ایتیلورلر . - جوق یازتی ... » محرر
محترم بونلری یازدقندن صکره شو حکایه بی نقل ایدیور :

« بوندن یدی سته اول قافقاسیالیلردن مردانك طوطیچاقاشف
حضرتلریله قونوشورکن :

شرکتی . Banque Nationale de crédit - بانکه سی .
Crédit foncier de France - نوبلاتنک اخراجی معامله سته .
فرانسه خارجنده :

هندچینی حکومت استقراضی ، چین استقراضی ، بولیویا
استقراضی . ژاپونیا حکومتی طرفندن تأمین ایدیلن Oriental
Development Company - استقراضی ، ژاپونیا خزینہ
تحویلیاتی ، Sao - Pavlo - خزینہ تحویلاتی ، پترسبورغده
فلانزرائی شرکتی Société El Ilogar argentino Banque
de la Nation Bolivienne - روسیه شمدوفر تحویلاتی ،
پونس - آبرهس ولایاتی الکتریک شرکتی . پارلیان شرکتی ،
پترسبورغده خصوصی تجارت بانکه سی ، روسیه - آسیا بانکه سی ،
روسیه تجارت و صنایع بانکه سی . تورکیاده یولار شرکتی ،
فکرمنه کوره بوتون دنیا ده مختلف منافعی بولونان بویله
بویوک برشرکتک دارسیاسی بر نقطه نظرده توفف ایتمه سی
لازم کلیدی . Banque Francais pour le comerce et
l'Industrie - بانکه سی حقنده درمیان ایدیلن بالاده کی
مطالعہ بوتون بویوک مالیه مؤسسه لری حقنده دخی - بویله نه بیلر .
اونلر . کنیدیسیله مناسبات مالیه ده بولوندق لری مملکتلرک
انکشافی بعض ملاحظات سیاسیه مبنی اشکال و تأخیر ایتکه
کندی کندیلرینه ضرر ایراث ایتش اولویورلر .

یادروس

هَفَّتِه نَامَه

عالم اسلامک بیوک بردردی وار . اوله بردردکه اسلامیتده
تاسملردنبری حیات اجتماعیه نك ، خصوصیه حیات عائله نك ،
اخلاق ای برصورتده ، اسلامیتک ترقی و تکاملنی تأمین ایدر
برمارزده وجود بولماسنه مانع اولمشدی . بوردردک قلب اسلامه
ایراث ایتدیکی ضررلر شمیدی به قدر کوروله مدی ، دیگر
دردلریز کی تداویسنه چالیشیله مدی . حیات عائله بی ، اخلاقی
اصلاح ایچون پک سطحی شیلرله اوغراشدق . . بردرلو اک بیوک
مانعه کوروله مدی . . صوک زمانلرده ترقینک اک بیوک مانعی
اولان بومرض کورولمکه باشلاندی . هرطرفه . استانبوله ،
قازانده . قافقاسیه ده . مصرده . هندستانده نور معرفتک کیردیکی
مقدارله متناسب برطرزده اوندن بحث اولمغه باشلاندی . .
اسلامیتک اودردی قادیلریزک ستره لیردر ؛ هیئت اجتماعیه نك
علی تشکیل ایدن عائله حیاتمز ، اخلاقزه شکل حاضرله پک
فنا حتی اسلامیتی برجوق سبیلردن طولانی رجعتنه سوق ایدن
تستر مسئله سنک شرعه موافق و حیات اجتماعیه منوی قوی اساسلره
ربط ایده جک برصورتده اصلاحی زمانی کلشدر .

— بچون قافقاس منورلری دارالفنونی اکیال ایتدکن
صکره وطنلرندن قاجوب بشقه یرلرده اقامت ایدیورلر ؟
دی یه برسؤال صوردم . اوده :

— بو : اومنور کنجلیک قافقاس مسلمانلری آره سنده
برعائله تشکیلی کنیدیلر بجه عديم الامکان کورمکده اولمالرندن
اولسه کرکدر . دیدی وصوکره علی مردهن افندی بوفکرینی
تأیید یولنده بکا کندی باشندن کچن بروقمه یی اکلادی . «
دیور ومقاله سنه شو صورتله خاتمه ویربور . « ستره مسئله سی
برزمان بز قازانلیلر آره سنده بر جوق مناقشات . منازعاته
سببیت ویردی . فقط بالاخره حقیقت کوسترلدی . وملت ،
ترقی دو یغولری خلق بومسئله نیک ایی وعقلی بر صورتده حلته
سوق ایتدی . بومسئله یی ایلک نزاعلی زماننده اعتدال ایله
وطوغری بر صورتده حل ایدنلره حرمت ایتکه مجبور » ...

بو محترم ذاتک سوزلری عین حقیقتدر . و بو مقاله بزم
الکبیوک مرضلریزک بر کتاب تشریحی در . بو مرضلرک تدایوسی
بالطبع منورلره دوشور .

بزم دیار منکرده قافقاسیه دن قالیر بری یوق . هنوز
نه یوردلر عزی دوشونوروز ، نه ده تدایوسنه تشبث ایدیوروز .
صوک زمانلرده قادیلر دنیاسنده اولدجه بو مسئله ، بومرضمن
موضوع بحث اوله یه باشلادی . قادیلرک حیات اجتماعیه یه داخل
اولملرینک بو صورتله تأمین ایدیلر جکنه عائد نشر یاتده بولنلدی .
امید ایدمیزک مملکتک هر صنف منوری بوتظا هراته . بواقلا بانه
یاردم ایدرلر . مانع اوله جق لرینی هیچ خاطر عیزه کتیرمک
ایسته میوروز . بویه اولورسه . ماضی یه طوغری ، منفی جهته
طوغرو یورو یوروز دیمکدر .

..

کچن هفته بحث ایتدیکن استقلال عثمانی شملکلی آلتیوز
بوقادار سنه دنبری ایلک دفعه اوله رق وقوعه کلدی و بو
شملکلی مملکتک هر طرفنده عکس انداز اولدی . شوراسی
شایان دقتدرکه عصر لجه بومقدس کونی اونوته جق قدر عاقل ،
حسسنز بر ملت ایلک دفعه اولدجه علاقه دارانه . متحسسانه
بر صورتده شملکلی اشتراک ایتدی .. بز بو تظاهرات روحیه یی
انتباهمه . انتباهمه برابر ایلری طوغرو یورومه منزه قال خیر
عد ایلوروز . بویه بر کونی اونوتقی ملت عثمانیه ایچون نه قدر
بیوک بر ذل . بوکی بیوک کلکاری ادراک ایدمیزک نه قادر
آجی بر دلیل ایدی . بو خطا منری ، بوسنه آکلامش بولنیوروز .
بالطبع بوکون آرتق اونوتولماز . شملکله احقادیمز طرفندن
هر سنه اجرا ایدیلر .

بوایلک شملکلیک مزک طرز جریانی حقنده قارئلر منزه معلومات
ویرمکی مناسب کوردک .

شملکلی هیئت ترتیبیه سی دارالفنون وعموم مکاتب عالیه
طلبه لیردر . بو هیئت ترتیبیه شملکلی ترتیب ایتدکن صکره صالی
کونی صباحلین بتون مکاتب عالیه و دارالفنون طلبه لری دارالفنونه
طویلا ندیلر . هر کس بوندن متحسب بولنیوردی . دارالفنون
کرسی سنده رسم تبریکات اجرا ایدلدی . وموزیقه ملی مارشی
ترنم ایدرک طلبه لر در در درو طیشاری جیمقه باشلادیلر .
هیئت حربیه نظارتنه کیتدی . امرا وضابطان طرفندن
برحس حرمنله قارشیه یلاندی . واحفالات ایله استقلال عثمانی
بایراغی آچلدی ... هیئت متعاقباً شهرامانته کلدی واستانبول
اهالیسی تبریک ایتدی .. باب عالی ودها بر جوق مهم موقعه
اوغرانلقدن صکره عثمان غازی نیک تمثالی ، پادشاه منری تبریک
ایچون سرای هایونه کیدلدی . پادشاه منری بوهیئت . اولاد لری
صمبانه قبول ایتدی ..

کونش غرویه یاقلاشدینی زمان بتون بوهیئت وظیفه
ملیه لرینی ایفا ایتدکن متولد برغرور ایله عودت ایتدیلر ...
بوشملکلی اشتراک ایدن طلبه نیک عددی صایله میه جق برحاله در .
یالکیز شوقدر بر فکر و بره ییلرک هیئتک براوجی کوپری یه
واصل اولدینی حاله دیگر اوجی هنوز باب عالی جاده سندن
اینیوردی ،

..

تیارو :

بزده قدر وقیمی بیلنه من . تصور اولونامایان بر صنعت
نفیس داها . هان هان ؛ تیارو سز . صحنه سز بر مملکت قلامدی .
قبصه برماضی ده بزم ققار منزه معادل ققارطاشیان تاتارلر یله
شیمدی . آرز جوق بر صحنه یه . بر تماشا عالمنه مالکدر . تاتارلر
تیاروی سوییور . ایچلرندن تیارو مؤلفلری ، درام یازانلر ،
قومه دی یازانلر ، آق تورلر ، حتی آقتریس لر یتیشیور ، حیرت
ایتدی کیزی ؟ .. مسلمان آقتریس .. بوبراز بزم قولاقلر منزه
ناخوش بر تأثیر براهه جق .. تاتارلر یواش ، یواش آلیشورلر .
واقعا اولنرک آره سنده ده . آره منزه اولدینی کیکی ، تیاروی
بر محل رزالت نظریله باقان ، سطحی نظریلر ، سطحی پینلر
یوق دکل .. فقط یته اولنر ، اوله خواجلر یتیشدیر یورلرک
اوخواجلر ، صحنه نیک لزوم وفوایدی حقنده دینی برامردن بحث
ایدهر کیکی کمال شدت و حرارتله خلقه وعظ و نصیحت ایدیور .
حتی بو خصوصده غزته لرله مباحثه لرده . مناقشه لرده بولونیورلر ،
صحنه یی دینی . علمی . اخلاق بر جوق نقاط نظر دن تدقیق
ایدیورلر . مثلاً برامم افندی تاتار غزته سی اولان « یولدوز » ده
اوزون بر مقاله یازیور دیورک :

« آرتق تیارو حقنده بیان فکر ایتک زمانی کلدی ،
بز مسلمانلر هر مسئله یه اولاً شریعت نقطه نظر دن باقارز ،
فقط شیمدیکی زمانده دنیا ده نیک جوق شیر ، اسکیدن موجود

خدمتلىر ابراز ايده جكندە شېبە من اولمايان مكممل، مىل برىتاترو
تأسس ايتەسنى پك زياده تىنى ايده رز .

*.

« منقايە گيدە ركن تور كجە يالكر اوچ كىتاب آلكا كز لازم
كلسە هانكيلىرىنى انتخاب ايده رسكز ؟ » سؤالزە عبدالله جودت پك
جواب آنىنى ويردى :

تريپە اراده ، اداره حيات ، خلوقك دفترى .

جلال نورى بك :

قرآن ، بخارى ، سيرويسى .

قلچ زاده :

قرە داود ، قرق سؤال ، اقوم السير .

سرور بيريج

(اجتهاد) ك تفرقىسى

دوسر

۴

اوساده دللك ايچندە بوقادار اينجە برزكا! او حلميت
وملايمت ايچندە بوقادار متانتلى ، بوقادار صلابتلى برطيعت!..
بوقادار فعاليت ايچندە صوگ درجە آسوده بر روح!...
اينانير ميسك ؟

حقندە سويلەديكم شو سوزلر پك ياوان ، اجينه حق
درجەدە قصورلى توچهلر دركە اونك اوصاف كزیده سندن
حتى بيگدە برىنى بيله افادە ايده مزلر . بشقە بروقت ...
خير ، بشقە وقت دكل ؛ شيمدى آگلاتە جغم . شيمدى نقل
ايتمىز سەم بشقە هيچ بروقت بوكم فوق اولاميه جغمند اميم :
زيراء سوز آره مزده ، مکتوبمه باشلادم باشلايهلى بونكلە
اوچ آي اوليور كە حيوانى اگر ليەرك طيشارى گزمگە جيقمى
آرزوسنە آنحق غلبه ايدىيورم . صاحبلىن كندى كنديمە
« بوكون هيچ طيشارى چيقميه جغم » ديه سوز ويردم .
مع مافيه دقيقەدە بر پنجردنك يانئە كيدوب كونشك ارتقاعنە
باقيورم ...

اولمادى . نفسمه غلبه ايده مدم . كيدوب اونى
كورمك لازم كلدى . ايشتە شيمدى عودت ايتدم .
فقط امين اول ، دوستم ؛ سنك مکتوبكى پيتيرمەدن بوكيجە

اولمايان پك چوق ايشلر موجوددر . بونلر ايچين كىتب شرعىدە
بخيلر موجود دكلدر .

« مسئله يى پك چوق يوللره آيروب شرعيتدن صورماليدر .
ملا تياترونك بر چوق تفرغاقى وازدر . پيس يازماق ، ار ككلرك
صحبه به جقماسى ، قادينلرك صحنه به جقماسى ، تياترويه ار ككلرك ،
كيتنه سى ، قادينلرك كيتنه سى . صحنه به تاريخى او يونلر . خلاف
اينون نه حلالدر ، نه حرامدر . برينك حرام اولماسندن ،
« كرينكده حرام اولماسى لازم كلز . حق هپسك حرام اولديغى
نرض ايتسەك هر حرامدن بزي منع ايتمكە كيمك حق واردر .
دنياده حراملر نه قادار چوقدر وبو حراملر بوتون اهل اسلام
طرفندن نه قادار بويوك برتو لككە ايشلە نير . »

گوروليور كە تاتارلر . تياتره يى لازم كلديكى قادار اهميتله
نظر تدقيقه آلورلر . طبيعى برگون موفق اوله جقلر . شيمدى
اساسلىرى حاضر لادقلرى صحنه به برگون مالك اولاجقلر . يابز
هنوز بزده تياترونك اهميتندن ، لزومندن بحث ايدەن . بجه
جسارت ايدەن بر غزته گورمه دك ، بويله مسئلهلره ابتدا يوى
غزته لرك باشلاماسى لازم كلير كىن اونلر تام برلاقيدى ايله سكوت
ايدىيورلر . اساساً بز ، ادبيات جهانك اك بويوك بر قسمنى
تشكيل ايدەن تياترويه هنوز ، ادبياتمزدن كوچوك بر حصه بيله
ايرامادق .

تياترو دىنجە هان عقلمزه شهزاده باشندە كي معهود بشارله .
« قومىق شهير » لرمن كلزيا . بونلره تياترو ديمكە ، آقتور
ديمكە ناصل ديلز وازير . ممالك مدنيه نك بويوك شهرلرنده كى
تياترولر ، عظمتى ، قيمت معماويه سى اعتبار ايله او مملكتك بر
آينه صنعت وعرفانى عد ايديلير ، صنعتكارلىرى ؛ هنرلى ،
ذكارلى . ثروت احتشاملر ايله بر حكمدار موقعنه مالكدرلر ؛
بونكلە برابر ، نه قادار غريبيدر ، تياترويه درين بر عشق ايله
مفتون اولان فرانسه بيله آقتورلره رسى ، بويوك بر موقع
بخش ايتمكدن جكينيير . كچنلرده ، غربك اؤك يوكسك . فاضل
بر صنعتكارى اولان [مونه سوللى] . الحق لايق اولدينى بر آقاده سى
اعضالفتنه طالب اولدى ، بو هاملەت مبدعنك شخصنه . فضلە .
صنعتتە حيران اولمايان بر فرانسز موجود دكل ايكن بر تياترو
اويونچيسنك آقاده سى اعضا سى اولاماياجاغنى سويلەن غزته لر
بولوندى .

بز كندى دردميزه باقم . نه وقت خلقه بر مکتب اولاجاق
صحنه لره مالك اولاجاغز ؟ ...

بر تياترو جمعيتنك تشكىل ايتديكىنى خبر آلدق . اعلان حريقى
منعاقده بويله بر تشبث واردى . تياترو جمعيتى تشكىل ايديله جك ،
بنا ياييله جق ، قونسەر واتووار آجيلاجاقدى .. بو تشبث عقيم
قالدى . بوايكىنجى تشبثك عقيم قالماماسى ، مملكتە پك نافع